

Dr hab. Mieczysław Morawski, prof. UE we Wrocławiu

Jelenia Góra, 24.03.2015

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wydział Ekonomii, Zarządzania i Turystyki

Katedra Nauk o Przedsiębiorstwie

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Pauliny Buczek

pt. „Model klastra edukacyjnego w zarządzaniu wiedzą i edukacją na przykładzie województwa śląskiego”

Podstawa opracowania recenzji

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska mgr Pauliny Buczek zatytułowana *Model klastra edukacyjnego w zarządzaniu wiedzą i edukacją na przykładzie województwa śląskiego*. Promotorem pracy jest prof. nadzw. dr hab. Barbara Piontek. Recenzja została opracowana na zlecenie Dziekana Wydziału Zarządzania, Informatyki i Nauk Społecznych Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej dr Katarzyny Szczepańskiej-Woszczyzna, prof. WSB, zawarte w piśmie z dnia 19 stycznia 2015 roku.

Strona formalna recenzowanej pracy

Recenzowana praca doktorska liczy łącznie 304 strony. W części merytorycznej, liczącej 256 stron, składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów oraz zakończenia. Pozostała część pracy zawiera spis literatury, spis tabel (49 pozycji), spis rysunków (72 pozycje) oraz spis załączników wraz z dołączonymi pięcioma załącznikami, w tym trzy kwestionariusze ankiet. W bibliografii wymieniono 242 pozycje literaturowe, w tym 47 pozycji w języku angielskim. Ponadto wyszczególniono 16 aktów prawnych i 20 raportów, w tym 6 raportów w języku angielskim, opracowanych przez OECD.

Ocena wyboru tematyki pracy

Na wstępie recenzji trzeba podkreślić, iż Autorka recenzowanej dysertacji podjęła się ważnego, aktualnego i zarazem ciekawego problemu badawczego, jakim jest niewątpliwie

ocena możliwości zastosowania w praktyce koncepcji klastra pod kątem zarządzania wiedzą i edukacją w skali wybranego regionu. Na pewno każda inicjatywa, również o charakterze teoretyczno-naukowym, w której zawarte są impulsy, sprzyjające budowaniu trwałych podstaw gospodarki opartej na wiedzy w Polsce, zasługuje na pochwałę. Dotyczy to również recenzowanej pracy, w której Autorka w śmiały i jednocześnie przemyślany sposób konstruuje system zarządzania edukacją wsparty na efektywnym zarządzaniu wiedzą w ramach rozwiniętej formuły klastra edukacyjnego. Recenzent zgadza się ze stwierdzeniem Autorki, wskazującym, że *„Obecnie wskazane jest tworzenie ofert edukacyjnych, wybiegających poza dotychczasowy standard, przez kreowanie nowych kierunków i specjalności, które przyczynią się do poprawy jakości kształcenia i będą elastycznie reagowały na zmiany zachodzące w gospodarce”*. Nic dodać, nic ująć. Trafność spostrzeżenia Autorki jest bezdyskusyjna w świetle doświadczeń innych krajów i gospodarek wysoko rozwiniętych. Brak badań naukowych, które odnosiłyby się do kwestii wykorzystania formuły klastra edukacyjnego, którego jednym z najważniejszych komponentów instytucjonalnych byłyby szkoły wyższe o profilu społeczno-ekonomicznym zlokalizowane w województwie śląskim, tym bardziej zachęca i zarazem merytorycznie uzasadnia wybór przedmiotu i obszaru badań. Z pewnością nic nie służy lepiej praktyce funkcjonowania i współpracy instytucji, w tym uczelni, przedsiębiorstw i innych instytucji niż wiedza prawdziwa, okrywająca prawdziwe związki, zależności i mechanizmy zachodzące w świecie organizacji. Odkrycia te stają się bowiem punktem wyjścia do tworzenia nowych lub udoskonalonych modeli, metod i narzędzi implementowanych w realiach organizacyjnych. Warto to podkreślić, gdyż prace rygorowe w dyscyplinie nauk zarządzania winny wносить wartości poznawcze i praktyczne, dostrzegać istotę zjawisk i procesów i podejmować próby ich rozwiązania na wyższym stadium efektywności. Ważne jest, iż w ogólnej ocenie recenzowana praca sprostала tym podstawowym wymogom. Kolejne punkty niniejszej recenzji są rozwinięciem tej konstatacji.

Założenia procesu badawczego: problem badawczy, cele, hipotezy i struktura rozprawy

Jak już stwierdzono, Autorka wskazuje, iż istotnym problemem badawczym jest próba oceny możliwości implementacji rozwiązań klastrowych na regionalnym rynku edukacyjnym województwa śląskiego, ukierunkowanych na szkoły wyższe o profilu ekonomiczno-społecznym.

Autorka sformułowała sześć celów poznawczych, dotyczących w podstawowym zakresie wskazania, iż wiedza i edukacja są ze sobą nierozzerwalnie połączone oraz, że sprawne i efektywne zarządzanie nimi jest kluczowym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego, a także dokonania uporządkowania koncepcji klastrów, w tym usystematyzowanie wiedzy o klastrach edukacyjnych. Ponadto podano dwa cele praktyczne (s. 8); pierwszy to: próba modelowania klastra edukacyjnego szkolnictwa wyższego szkół o profilu społeczno-ekonomicznym w województwie śląskim; drugi to: wskazanie kierunków rozwoju dla klasteringu edukacyjnego i jego znaczenia dla kształtowania ładu społeczno-gospodarczego i środowiskowego w regionie.

Zakres przedmiotowy pracy oraz przyjęte cele stały się przesłankami sformułowania hipotez. Hipoteza główna została ujęta następująco: „*zastosowanie rozwiązań sieciowych, jakimi są klastry, pozwala na sprawne i efektywne zarządzanie wiedzą i edukacją w wymiarze terytorialnym*”. Warunkiem zastosowania rozwiązań sieciowych w zarządzaniu wiedzą i edukacją jest według Autorki (s. 8-9):

- poprawne zdefiniowanie wiedzy i edukacji wskazujące na ich nierozzerwalne związki;
- określenie założeń do zastosowania rozwiązań sieciowych w zarządzaniu wiedzą i edukacją;
- sformułowanie teoretycznego modelu klastra edukacyjnego w zarządzaniu wiedzą i edukacją;
- przedstawienie praktycznych rozwiązań oraz rekomendacji dla implementacji klastra edukacyjnego w województwie śląskim.

Hipoteza główna została zdezagregowana na 7 hipotez szczegółowych (s.9).

Mocną stroną pracy jest syntetycznie przeprowadzony wywód dotyczący fundamentalnych z punktu widzenia recenzowanej pracy, kategorii pojęciowych: *wiedzy i edukacji*. Autorka z jednej strony przedstawia w pierwszym i drugim rozdziale pracy dotychczasowy dorobek literaturowy we wspomnianym zakresie. Wybór zagadnień i autorów daje odpowiedni pogląd na temat istoty wiedzy i edukacji w uwarunkowaniach gospodarki opartej na wiedzy. Za cenne trzeba uznać umiejętne uporządkowanie zagadnień dotyczących istniejących definicji wiedzy i ich rozwinięć w postaci różnych klasyfikacji, np. ze względu na wymiar kategorii wiedzy, stan poznawczy, klasę problemów, których dotyczy. Interesujące poznawczo jest zestawienie 35 ujęć definicyjnych oraz wynikających z nich sposobów

rozpatrywania wiedzy zawarte w tabeli nr 1 (s. 26-35). Z drugiej strony Autorka na podstawie przeglądu literatury i dokonanej syntezy dorobku naukowego formułuje własne wnioski dotyczące kategorii wiedzy. Autorka słusznie akcentuje konieczność rozpatrywania wiedzy łącznie w odniesieniu do płaszczyzny rozwoju indywidualnego człowieka oraz na płaszczyźnie gospodarczej, wówczas gdy wiedza staje się wiedzą organizacyjną. Taki właśnie akcent wraz z podkreśleniem znaczenia mądrości opartej na wartościach oraz praw naturalnych należy uznać za podstawową wykładnię aksjologiczną w podejściu Autorki do rozpatrywanych w recenzowanej pracy zagadnień (s. 25 i 36-37). Autorka, co ważne dla logiki i spójności całego zaprezentowanego w pracy procesu badawczego, konsekwentnie podtrzymuje przyjęty punkt widzenia. Na pewno mamy tu do czynienia ze świadomym swych poglądów badaczem, który zarazem w sposób dojrzały i przekonujący formułuje – na podstawie pogłębionych badań literaturowych i własnych refleksji – sądy wartościujące, dotyczące znaczenia wiedzy we współczesnej rzeczywistości społecznej i gospodarczej. Dopełnieniem poczynionych ustaleń względem kategorii wiedzy jest jej definicja sporządzona przez Autorkę (s.37). Należy ocenić, że sformułowana definicja jest dobrym punktem wyjścia do dalszych etapów badań, poprzez nadanie wyraźnych ram przyjętej problematyce, w tym wprowadzenie założenia o konieczności ustawicznego uczenia się, co przekłada się bezpośrednio na proces edukacji. Za cenne należy uznać refleksje Autorki dotyczące wyzwań edukacyjnych w rozwoju cywilizacyjnym (s. 51), w tym odnoszące się komercjalizacji nauczania/edukacji i jej znaczenia w rozwoju współczesnego człowieka, poddanego konieczności ciągłego doskonalenia i podnoszenia kwalifikacji.

Podobnie, w odniesieniu do kolejnej kluczowej w recenzowanej pracy kategorii pojęciowej, tj. *edukacji* Autorka tworzy własną interpretację definicyjną, która jest – należy to podkreślić – precyzyjnym dopełnieniem wcześniej podanej definicji *wiedzy*. Ponadto analogicznie dokonuje literaturowego przeglądu zagadnień w odniesieniu do edukacji. Szczególnie godne podkreślenia jest przeprowadzona przez Autorkę analiza treści raportów różnych światowych organizacji (np. UNESCO, Klub Rzymski, Rada Europy), zakończona trafnymi wnioskami (s. 48-50). Rozważania ujmowane w postaci analizy różnych źródeł literaturowych, formułowane wnioski prowadzą Autorkę do istotnej konkluzji: wiedza + edukacja + procedury poznawcze = nauka.

Komplementarne podejście do wiedzy, edukacji, ale też kapitału intelektualnego, kapitału ludzkiego i społecznego prowadzi do sformułowania przez Autorkę modelu (opis

wraz ze schematem ideowym), który należy ocenić jako koncepcję o dużych walorach poznawczych i inspirujących do dalszych dociekań naukowych. Model ten systemowo ujmuje w centralnym miejscu człowieka i platformy jego funkcjonowania powiązane sprzężeniami z fundamentem, składającym się z wiedzy, świadomości, mądrości i sfery wartościującej: aksjomaty i prawo naturalne (s. 63-68, rys. 9, 10, 11 i 12).

W sposób zadawalający przedstawiono w recenzowanej pracy problematykę zarządzania wiedzą i edukacją (rozdz. 2). Autorka dokonała solidnego przeglądu literatury, przedstawiając zebrane wiadomości w postaci zwartych i czytelnych tabel: czynniki wzrostu zainteresowania zarządzania wiedzą (tab. 4, s. 72), definicje zarządzania wiedzą (tab. 5, s. 74), ujęcia procesowe, funkcjonalne, instrumentalne i instytucjonalne zarządzania wiedzą (tab. 6, s. 76). Za interesującą interpretację Autorki należy uznać powiązanie klasycznych funkcji zarządzania z zasadniczymi elementami procesu zarządzania wiedzą i edukacją (rys. 13, s. 78). Na tle wyważonych sądów Autorki dość nieoczekiwanie brzmi Jej pogląd, oceniający jako najlepszy zintegrowany cykl zarządzania wiedzą zaproponowany przez K. Dalkira (s. 84-85), choć trudno dostrzec w treści pracy jednoznaczny dowód na to stwierdzenie. Interesujący wątek rozważań Autorki dotyczy sprawności i efektywności zarządzania wiedzą i edukacją (s. 95-106). W szczególności warto podkreślić podjętą próbę ujęcia *ex ante* efektywności i sprawności zarządzania wiedzą i edukacją w klastrze edukacyjnym (s. 102-104). Rzeczywiście, sprawność przewidywana jest istotnym kryterium budowania związków w obrębie klastra, w tym w odniesieniu do celów strategicznych i operacyjnych. Wydaje się, że w odniesieniu do klastra konieczne jest oparcie oceny skuteczności jego działania m.in. na analizie relacji z otoczeniem. W pracach naukowych (np. prace Bratnickiego, Frączkiewicz-Wronka) przyjmuje się, iż uczestnicy organizacji i interesariusze oraz relacje między nimi są krytyczne dla systemu pomiaru efektywności i zarządzania nią, a ponadto podkreśla się, że organizacja powinna być ukierunkowana na taki pomiar efektów swego działania i przedstawianie wyników, aby poszczególni interesariusze byli usatysfakcjonowani. Ważne wydaje się wyrażenie zdania przez Autorkę recenzowanej pracy, odnoszące się do roli interesariuszy w ocenie efektywności klastra.

W recenzowanej pracy szczególnie interesująco, ze względów poznawczych i twórczo-innowacyjnych (poprzez studia literaturowe, dobre rozeznanie praktyki organizacyjnej i własne pogłębione refleksje), Autorka prezentuje własną wykładnię koncepcji klastrów (rozdz.3). Za godną podkreślenia należy uznać autorską propozycję określającą istotę klastra,

w której wyeksponowano znaczenie wiedzy i innowacji oraz więzi prywatnych i publicznych w połączonych elementach grupy jednostek organizacyjnych, wspólnego celu oraz bliskości geograficznej (s. 119). Wykładnia ta jest wyprowadzona z dokładnej analizy literatury przedmiotu. Autorka, odwołując się do istniejących podejść identyfikuje i omawia (s. 120-130) cztery koncepcje/modele klastra (tab. 12, s. 120 oraz tab. 13, s. 124-130), wykorzystując, co warto zaznaczyć ponad 30 źródeł literaturowych. Tabelaiczne ujęcie 4 wyodrębnionych modeli w przekroju przywołanych definicji daje szeroki obraz postrzegania zjawiska klastrów w opracowaniach naukowych i o charakterze raportowym i formalno-instytucjonalnym (Komisja Europejska, UNIDO, OECD, Minister Gospodarki RP). Jednocześnie dokładne przestudiowanie przez Autorkę pojęcia *klaster* pozwoliło na odpowiedzialne wskazanie modelu klastra przemysłowego jako najczęściej rozpoznawalnego w sferze realnej (s.122). Autorka zauważa ponadto, co jest istotne ze względu na problematykę recenzowanej pracy, iż klaster jako czwarty rozpoznany literaturowo model, określany modelem sieci wiedzy i edukacji jawi się jako najmniej zależny od bliskości geograficznej (s. 123). Pogłębiona analiza literatury pozwala Autorce na sformułowanie wniosków co do wspólnych cech klastrów (tab. 14. s. 131). Wybór wydaje się bardzo trafny, wszystkie wymienione właściwości są związane są z istotą klastra. Na pewno interesujący jest pogląd Autorki dotyczący cech specyficznych dla tytułowego klastra edukacyjnego. W przekonaniu Recenzenta należy zastanowić się nad listą takich właśnie cech. Za wartościowe poznawczo należy także uznać identyfikację, na podstawie literatury, i ujęcie w zestawieniu tabelarycznym, różnych typów klastrów w zależności od wytypowanego kryterium różnicującego (tab. 15, s. 132-133). Za ważny wątek dotyczący problematyki klastrów trzeba uznać podstawy prawne ich funkcjonowania w Polsce. Tutaj również warto podkreślić skrupulatność Autorki, która dokonała próby usystematyzowania istniejących aktów prawnych, precyzyjnie ustalając ich formę i treść zawartych w nich przepisów w odniesieniu do klastrów (tab. 16, s. 134-135). Autorka słusznie konstatując, iż klaster może być postrzegany nie tylko jako struktura, ale także jako proces świadomego zarządzania (s. 136), prezentuje twórcze podejście do zarządzania strukturą klastra, opierając swój pomysł na klasycznym podejściu, wyróżniającym: planowanie, organizowanie, motywowanie i kontrolowanie. Klasyczne funkcje zarządzania są koncepcyjnie związane z odpowiednimi, wykoncypowanymi przez Autorkę, elementami procesu tworzenia klastra (s. 137-141). Całość przyjmuje kształt ideowego schematu (rys. 20, s. 139). W logiczny sposób Autorka rozwija dokonane ustalenia w zakresie ogólnej koncepcji klastra w postaci klastra edukacyjnego (s. 153 i nast.). Za dyskusyjne należy uznać przyjęcie przez Autorkę

definityjnego założenia o przywództwie sprawowanym przez uczelnie w klastrach edukacyjnych. Tym bardziej, że w pracy podkreślono, że uczelnie w Polsce nie są gotowe do współpracy z biznesem. W świetle dostępnych badań również drugi partner, tzn. przedsiębiorstwa także do takiej współpracy nie są przygotowane czy nawet umotywowane. A zatem dywagacje zakładające, że nagle nastąpi zmiana postaw i zachowań środowisk naukowych i biznesowych w naszym kraju wydają się mocno życzeniowe. Rodzi się pytanie, jak przekonać i skłonić te środowiska do współpracy. Bo przecież sama nazwa koncepcji nie może być dostateczny impulsem rozwijającym praktycznie procesy budowy klastra. Kolejne pytanie do Autorki recenzowanej pracy, jakie konkretne działania należy podjąć, aby urzeczywistnić omawianą koncepcję. W przekonaniu Recenzenta niniejszej pracy w dobrze strukturalizowanym i wielowątkowym rozdziale o klastrach, zabrakło odwołań do przykładów istniejących rozwiązań w Polsce czy na świecie. O ile w naszym kraju mamy do czynienia przede wszystkim z fazą koncepcyjną, ewentualnie załączkową z przewagą czynności formalnych, o tyle w innych krajach, szczególnie w Stanach Zjednoczonych istnieją rozwiązania zarządzania procesami pozyskiwania, transferu i wykorzystywania wiedzy i sprzęgnięty z nim proces edukacyjny w międzyorganizacyjnych sieciach biznesu, nauki i administracji publicznej.

Dokonany w rozdz. czwartym opis i analiza rynku edukacyjnego i potencjału rozwojowego województwa śląskiego należy uznać za w pełni satysfakcjonujący. Dane liczbowe, podane fakty, odwołania do materiałów źródłowych pozwalają na obiektywną ocenę stanu rzeczy w przekroju przedmiotowym i funkcjonalnym. Za istotne podsumowanie przeprowadzonych badań można uznać przeprowadzoną przez Autorkę syntetyczną analizę SWOT dla rynku szkolnictwa wyższego w województwie śląskim (tab. 31, s. 193).

Zawarte w rozdz. piątym badania empiryczne przeprowadzone przez Autorkę zasługują na pozytywną ocenę. Na pochwałę zasługuje po pierwsze metodyka przeprowadzonych badań. Za przemyślane trzeba uznać przygotowanie i przeprowadzenie badań pilotażowych, pozwalających na weryfikację przygotowanych narzędzi badawczych. Nie wszyscy badacze o tym pamiętają. Po drugie, uznanie budzi zakres podmiotowy przeprowadzonych badań, przeprowadzony za pomocą dedykowanych poszczególnym grupom respondentów odrębnych kwestionariuszy ankiet. Pozyskano grupy respondentów reprezentujących szkoły wyższe (w liczbie 41), wszystkie gminy województwa śląskiego, w których funkcjonują uczelnie i jednostki zamiejscowe (23 urzędy) oraz podmioty gospodarcze (do badań zaproszono 248

przedsiębiorstw, badaniom poddano 100 firm). Dodatkowo badaniom poddano 10 jednostek otoczenia biznesu. Odnosząc się do uzyskanych wyników, trzeba zauważyć, iż niektóre odpowiedzi respondentów niewiele wnoszą, jeśli chodzi o rozpoznanie problemu, np. odpowiedzi dotyczące oczekiwań względem absolwentów szkół wyższych. Na jakość odpowiedzi zwraca zresztą uwagę sama Autorka (s. 223-224). Wydaje się, że dalszej analizie należy poddać pytania, które bezpośrednio dotyczą szans i zagrożeń związanych z tworzeniem klastra edukacyjnego (tab. 47, s. 228). Na przykład, zastanowienia wymaga procent odpowiedzi odnoszących się do współpracy z lokalnymi przedsiębiorstwami. Zarówno w przypadku uczelni i jednostek samorządu terytorialnego wynik na poziomie 30% jest raczej zagrożeniem a nie szansą dla tworzenia klastrów edukacyjnych. Interesujący byłoby zdanie Autorki w tej materii. Szkoda, że w pytaniach ankietowych nie zapytano o przyczyny, bariery braku kontaktów w formie intensywnej współpracy między nauką, biznesem i samorządem. Część końcowa pracy, w której zawarte są wyzwania i rekomendacje dotyczące utworzenia i funkcjonowania postulowanego klastra edukacyjnego wydaje się dość pobieżnie traktować kwestie implementacyjne (s. 245 i nast.). Proponowane działania na rzecz wdrożenia koncepcji są mało konkretne. Nie do końca przekonujące są także optymistyczne przewidywania Autorki, dotyczące pozytywnego wpływu powstania klastra edukacyjnego na efektywne zarządzanie wiedzą i edukacją. Na czym można opierać przesłanki dynamicznej integracji środowisk nauki, biznesu i innych w świetle dotychczasowych doświadczeń?

Podsumowując, praca doktorska mgr Pauliny Buczek stanowi indywidualny i oryginalny wkład w problematykę tworzenia i funkcjonowania klastra edukacyjnego. Dokonana powyżej recenzja pozwala stwierdzić, iż przyjęte cele poznawcze i praktyczne zostały przez Autorkę osiągnięte. Przyjęte hipotezy zostały odpowiednio zweryfikowane.

Do niewątpliwych walorów recenzowanej pracy należy zaliczyć:

1. Trafny wybór obszaru badawczego, opartego na wiedzy i edukacji, dwóch nierozzerwalnie ze sobą związanych kategoriach pojęciowych a zarazem zjawiskach i procesach dokonujących się ze szczególnym natężeniem w realiach gospodarki opartej na wiedzy. Trudnym do przecenienia walorem poznawczym recenzowanej pracy jest zwrócenie uwagi na konieczność traktowania zarządzania wiedzą i zarządzania procesem edukacji jako wartości komplementarnych, w niezwywalny sposób sprzęgniętych z etapami życia i rozwoju każdego człowieka. Takie spojrzenie

każe uważniej traktować narastające zjawiska komercjalizacji wszelkich usług dotyczących rozwoju kwalifikacji, umiejętności, w których eliminowania jest szczególnie współcześnie ważnych zagadnieniach: komunikacji i organizacyjnym uczeniu się

2. Rzetelne podejście Autorki do kwestii pojęciowych, samodzielne definiowanie pojęć kluczowych, umiejętne tworzenie szerokiego kontekstu zagadnień bezpośrednio lub pośrednio związanych z rozpoznaniem problemem badawczym, żmudne poszukiwanie i wykorzystanie bogatych źródeł literaturowych o charakterze teoretycznym, komunikatywny język wypowiedzi. Wszystkie wymienione walory recenzowanej pracy są dobrze widoczne w poszczególnych jej rozdziałach. Dla przykładu w rozdziale drugim Doktorant w udany sposób włącza do uwarunkowań i celnie uzasadnia wpływ wielu różnych czynników na proces organizacyjnego uczenia się. Tłumacząc precyzyjnie istotę wielu zagadnień (pojęcia i odpowiadające im zjawiska), wskazuje na powiązania i zależności gospodarki opartej na wiedzy, kapitału ludzkiego, pracowników wiedzy, kultury organizacyjnej, czasu czy konfliktów na procesy uczenia się w organizacji (s. 38-57). W szczególności za atuty pracy można uznać: sporządzenie autorskiej definicji kategorii wiedzy, eksponującej znaczenie procesu edukacji ustawicznego uczenia się w odniesieniu do funkcjonowania wiedzy w we wszystkich płaszczyznach i obszarach życia człowieka (s. 37); sformułowanie autorskiej definicji kategorii edukacji, rozumianej jako proces zdobywania wiedzy i umiejętności na każdym etapie życia człowieka, dzięki czemu proces edukacji i sprzęgnięta z nim wiedza przyczynia się do rozwoju każdej jednostki (s. 42).
3. Umiejętne porządkowanie istniejącej wiedzy ogniskującej się wokół badanej problematyki. Zestawienia tabelaryczne, bogactwo przytoczonych źródeł literaturowych, własne rozwinięcia istniejących koncepcji, dojrzałe wnioski wynikające z przeprowadzonej kwerendy budzą uznanie.
4. Spójny przekaz dokonywanych ustaleń w zakresie organicznych zależności między wiedzą i edukacją powiązany ściśle z istotą człowieczeństwa na tle uwarunkowań gospodarki opartej na wiedzy.
5. Twórcze rozwinięcie istniejącego modelu klastra sieci wiedzy w postaci klastra edukacyjnego, łączącego procesy zarządzania wiedzą i zarządzania procesami edukacyjnymi. Podstawą koncepcyjną jest autorska propozycja interpretacji pojęcia klastr edukacyjny (s. 153). Jej treść jest spójną pochodną wcześniej poczynionych

przez Autorkę ustaleń, w tym propozycji definicyjnych, dotyczących ogólnej koncepcji klastra.

6. Wskazane zalety recenzowanej pracy są dodatkowo wzmocnione przez dużą kulturę słowa, precyzyjność wywodów, widoczna dbałość o poprawność językową, poprawne użycie pojęć, staranność przy sporządzeniu przypisów, przejrzystość rysunków i zestawień tabelarycznych. W zasadzie poza drobnymi i bardzo nielicznymi usterkami edytorskimi („pogubione litery” w kilku słowach, błąd w tytule jednej z pozycji literaturowych w pojedynczym przypisie) całość przygotowana jest na najwyższym poziomie leksykalnym i edytorskim.
7. Niewątpliwie recenzowana praca mieści się w nurcie opracowań pogłębiających wiedzę i ułatwiających percepcję obecnych przemian, opartych na rosnącym znaczeniu wartości niematerialnych w świecie organizacji.

Po lekturze recenzowanej pracy nasuwają się następujące pytania, na które Recenzent chciałby usłyszeć odpowiedzi w trakcie publicznej obrony:

Jakie fazy rozwoju hipotetycznie przechodzić będzie postulowany w pracy klastr edukacyjny województwa śląskiego, biorąc pod uwagę dotychczasowe teorie i ustalenia (s. 137 – ujęcie Autorki, s. 143 – ujęcia innych autorów)?

Czy propozycja Autorki, zakładająca identyczne fazy cyklu życia klastra edukacyjnego (s. 157) nie jest nadmiernym uproszczeniem, np. w odniesieniu do ostatniej fazy? Tym bardziej, że w modelu klastra sieci wiedzy bliskość terytorialna jednostek (s. 121) ma mniejsze znaczenie?

Jakie czynniki endogeniczne i egzogeniczne mogą sprzyjać bądź nie sprzyjać rozwojowi klastra edukacyjnego (w nawiązaniu do uwag Autorki na s. 144-146)?

Czy Autorka dopuszcza możliwość, by liderem klastra edukacyjnego był inny podmiot niż uczelnia, co wprawdzie byłoby sprzeczne z definicją Autorki (s. 153), ale z drugiej strony mogłoby być wyrazem, o czym też czytamy w recenzowanej pracy, rozproszenia procesów edukacyjnych, które są wyrazem formowania się gospodarki opartej na wiedzy?

Końcowe uwagi

Recenzowana rozprawa doktorska mgr Pauliny Buczek spełnia wymogi określone w art.13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz. 595 z późniejszymi zmianami), to jest:

- stanowi oryginalne rozwiązanie przez Autora zagadnienia naukowego jakim jest budowa i wykorzystanie klastra edukacyjnego;
- potwierdza znajomość przez doktoranta, w stopniu bardzo dobrym, wiedzy teoretycznej w zakresie koncepcji wiedzy, zarządzania wiedzą, edukacji i klastrów;
- sposób prezentowania w rozprawie badanych problemów, wykorzystywane metody i techniki badań wskazuje na właściwy warsztat badawczy Autora oraz Jego zdolność i przygotowanie do samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Reasumując, biorąc pod uwagę wysokie walory naukowe pracy doktorskiej mgr Pauliny Buczek pt. „Model klastra edukacyjnego w zarządzaniu wiedzą i edukacją na przykładzie województwa śląskiego” stwierdzam, że recenzowana praca odpowiada wymaganiom stawianym pracom doktorskim, stąd wnoszę o przyjęcie pracy i dopuszczenie Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Dr hab. Mieczysław Morawski, prof. UE

